Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2024/6821

29.11.2024

PRIPOROČILO SVETA

z dne 21. oktobra 2024

o ekonomski, proračunski in strukturni politiki ter politiki zaposlovanja Latvije

(C/2024/6821)

SVET EVROPSKE UNIJE –

ob upoštevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije ter zlasti člena 121(2) in člena 148(4) Pogodbe,

ob upoštevanju Uredbe (EU) 2024/1263 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2024 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru ter razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1466/97 ([1]) in zlasti člena 3(3) Uredbe,

ob upoštevanju priporočila Evropske komisije,

ob upoštevanju resolucij Evropskega parlamenta,

ob upoštevanju sklepov Evropskega sveta,

ob upoštevanju mnenja Odbora za zaposlovanje,

ob upoštevanju mnenja Ekonomsko-finančnega odbora,

ob upoštevanju mnenja Odbora za socialno zaščito,

ob upoštevanju mnenja Odbora za ekonomsko politiko,

ob upoštevanju naslednjega:

(1) Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta ([2]), s katero je bil vzpostavljen Mehanizem za okrevanje in odpornost (v nadaljnjem besedilu: Mehanizem), je začela veljati 19. februarja 2021. Mehanizem državam članicam zagotavlja finančno podporo za izvajanje reform in naložb s pomočjo fiskalne spodbude, ki jo financira Unija. V skladu s prednostnimi nalogami evropskega semestra za usklajevanje ekonomskih politik Mehanizem pripomore k doseganju gospodarskega in socialnega okrevanja ter izvajanju trajnostnih reform in naložb, zlasti tistih za spodbujanje zelenega in digitalnega prehoda ter krepitev odpornosti gospodarstev držav članic. Poleg tega prispeva h krepitvi javnih financ, spodbujanju rasti in ustvarjanja delovnih mest v srednje- in dolgoročnem obdobju, izboljševanju teritorialne kohezije v Uniji ter podpiranju nadaljnjega izvajanja evropskega stebra socialnih pravic.

(2) Cilj Uredbe (EU) 2023/435 Evropskega parlamenta in Sveta ([3]) (v nadaljnjem besedilu: uredba REPowerEU), ki je bila sprejeta 27. februarja 2023, je čim prej postopno odpraviti odvisnost Unije od uvoza ruskih fosilnih goriv. To bi pripomoglo k doseganju energetske varnosti in diverzifikaciji oskrbe Unije z energijo, hkrati pa povečalo uporabo energije iz obnovljivih virov, zmogljivosti za shranjevanje energije in energetsko učinkovitost. Latvija je v svoj nacionalni načrt za okrevanje in odpornost dodala novo poglavje REPowerEU za financiranje ključnih reform in naložb, ki bodo pomagale doseči cilje načrta REPowerEU.

([1]) UL L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.
([2]) Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).
([3]) Uredba (EU) 2023/435 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. februarja 2023 o spremembi Uredbe (EU) 2021/241 glede poglavij REPowerEU v načrtih za okrevanje in odpornost ter spremembi uredb (EU) št. 1303/2013, (EU) 2021/1060 in (EU) 2021/1755 ter Direktive 2003/87/ES (UL L 63, 28.2.2023, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

(3) Komisija je 16. marca 2023 objavila sporočilo z naslovom Dolgoročna konkurenčnost EU: pogled v obdobje po letu 2030, da bi prispevala k odločitvam o politikah in ustvarila okvirne pogoje za povečanje rasti. V sporočilu je opredeljenih devet dejavnikov konkurenčnosti, ki se medsebojno krepijo. Med temi dejavniki se dostop do zasebnega kapitala, raziskave in inovacije, izobraževanje in spretnosti ter delujoč enotni trg poudarjajo kot najpomembnejše prednostne naloge politike za reforme in naložbe za reševanje sedanjih izzivov glede produktivnosti ter za krepitev dolgoročne konkurenčnosti Unije in njenih držav članic. Komisija je 14. februarja 2024 objavila sporočilo z naslovom Letno poročilo o enotnem trgu in konkurenčnosti za leto 2024. V tem sporočilu so podrobno opisane konkurenčne prednosti in izzivi evropskega enotnega trga, pri čemer se spremlja letni razvoj glede na devet dejavnikov konkurenčnosti.

(4) Komisija je 21. novembra 2023 sprejela letni pregled trajnostne rasti za leto 2024, ki zaznamuje začetek evropskega semestra za leto 2024. Evropski svet je 22. marca 2024 potrdil prednostne naloge iz letnega pregleda trajnostne rasti za leto 2024 v zvezi s štirimi razsežnostmi konkurenčne trajnostnosti. Komisija je 21. novembra 2023 na podlagi Uredbe (EU) št. 1176/2011 Evropskega parlamenta in Sveta ([4]) sprejela tudi poročilo o mehanizmu opozarjanja za leto 2024, v katerem Latvije ni opredelila kot ene od držav članic, ki so jih morda prizadela neravnotežja ali za katere obstaja tveganje, da bi jih ta prizadela, ter bo zanje treba opraviti poglobljeni pregled. Komisija je istega dne sprejela mnenje o osnutku proračunskega načrta Latvije za leto 2024. Sprejela je tudi priporočilo za priporočilo Sveta o ekonomski politiki euroobmočja ter predlog skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2024 z analizo izvajanja smernic za zaposlovanje in načel evropskega stebra socialnih pravic. Svet je priporočilo o ekonomski politiki euroobmočja ([5]) (v nadaljnjem besedilu: priporočilo o euroobmočju za leto 2024) sprejel 12. aprila 2024, skupno poročilo o zaposlovanju pa 11. marca 2024.

(5) 30. aprila 2024 je začel veljati novi okvir ekonomskega upravljanja Unije. Okvir vključuje novo Uredbo (EU) 2024/1263 o učinkovitem usklajevanju ekonomskih politik in večstranskem proračunskem nadzoru, spremenjeno Uredbo Sveta (ES) št. 1467/97 ([6]) o pospešitvi in razjasnitvi izvajanja postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem in spremenjeno Direktivo Sveta 2011/85/EU ([7]) o zahtevah v zvezi s proračunskimi okviri držav članic. Cilj novega okvira ekonomskega upravljanja je z reformami in naložbami spodbujati zdrave in vzdržne javne finance, trajnostno in vključujočo rast ter odpornost in preprečiti čezmerni javnofinančni primanjkljaj. Novi okvir ekonomskega upravljanja tudi spodbuja nacionalno odgovornost in je usmerjen bolj srednjeročno, hkrati pa je izvrševanje učinkovitejše in doslednejše. Vsaka država članica mora Svetu in Komisiji predložiti nacionalni srednjeročni fiskalno-strukturni načrt. Nacionalni srednjeročni fiskalno-strukturni načrt vsebuje fiskalne, reformne in naložbene zaveze države članice in zajema obdobje štirih ali petih let, odvisno od rednega trajanja zakonodajnega obdobja v zadevni državi članici. Pot gibanja očiščenih odhodkov ([8]) v nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtih mora biti skladna z zahtevami iz Uredbe (EU) 2024/1263, vključno z zahtevami, da se začne dolg sektorja država najpozneje do konca prilagoditvenega obdobja dovolj verjetno zmanjševati ali se še naprej zmanjšuje ali pa ostane na preudarni ravni pod 60 % bruto domačega proizvoda (BDP) ter da se primanjkljaj sektorja država srednjeročno zmanjša pod referenčno vrednost 3 % BDP iz Pogodbe in/ali ohranja pod to vrednostjo. Kadar se država članica zaveže ustreznemu sklopu reform in naložb v skladu z merili iz Uredbe (EU) 2024/1263, se lahko prilagoditveno obdobje podaljša za največ tri leta. V podporo pripravi teh nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtov je Komisija 21. junija 2024 objavila smernice o informacijah, ki jih morajo zagotoviti države članice v svojih nacionalnih srednjeročnih fiskalno-strukturnih načrtih in letnih poročilih o napredku. Komisija je v skladu s členoma 5 in 36 Uredbe (EU) 2024/1263 državam članicam posredovala referenčne smeri in tehnične informacije, kjer je bilo to ustrezno. Države članice morajo svoje srednjeročne fiskalno-strukturne načrte predložiti do 20. septembra 2024, razen če se država članica in Komisija dogovorita o razumnem podaljšanju tega roka. Države članice lahko v skladu z nacionalnim pravnim okvirom o osnutku svojih srednjeročnih načrtov razpravljajo

([4]) Uredba (EU) št. 1176/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. novembra 2011 o preprečevanju in odpravljanju makroekonomskih neravnotežij (UL L 306, 23.11.2011, str. 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj).

([5]) Priporočilo Sveta z dne 12. aprila 2024 o ekonomski politiki euroobmočja (UL C, C/2024/2807, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2807/oj).

([6]) Uredba Sveta (ES) št. 1467/97 z dne 7. julija 1997 o pospešitvi in razjasnitvi izvajanja postopka v zvezi s čezmernim primanjkljajem (UL L 209, 2.8.1997, str. 6, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1467/oj).

([7]) Direktiva Sveta 2011/85/EU z dne 8. novembra 2011 o zahtevah v zvezi s proračunskimi okviri držav članic (UL L 306, 23.11.2011, str. 41, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/85/oj).

([8]) Očiščeni odhodki, kot so opredeljeni v členu 2, točka 2, Uredbe (EU) 2024/1263: Očiščeni odhodki pomenijo javnofinančne odhodke brez (i) odhodkov za obresti, (ii) diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, (iii) odhodkov za programe Unije, ki so v celoti izravnani s prihodki iz skladov Unije, (iv) nacionalnih odhodkov za sofinanciranje programov, ki jih financira Unija, (v) cikličnih elementov odhodkov za denarna nadomestila za brezposelnost ter (vi) enkratnih in drugih začasnih ukrepov.

z nacionalnimi parlamenti, neodvisne fiskalne institucije lahko prosijo, da izdajo mnenje, ter se lahko posvetujejo s socialnimi partnerji in drugimi nacionalnimi deležniki.

(6) Evropski semester se v letu 2024 nadalje razvija v skladu z izvajanjem Mehanizma. Za izpolnjevanje prednostnih nalog politik v okviru evropskega semestra je še vedno bistveno, da se v celoti izvajajo načrti za okrevanje in odpornost, saj prispevajo k učinkoviti obravnavi vseh ali znatnega dela izzivov, opredeljenih v zadevnih specifičnih priporočilih za države, izdanih v zadnjih letih. Specifična priporočila za države iz let 2019, 2020, 2022 in 2023 ostajajo enako relevantna tudi za načrte za okrevanje in odpornost, ki so bili dopolnjeni, posodobljeni ali spremenjeni v skladu s členi 14, 18 in 21 Uredbe (EU) 2021/241.

(7) Latvija je 30. aprila 2021 Komisiji predložila nacionalni načrt za okrevanje in odpornost v skladu s členom 18(1) Uredbe (EU) 2021/241. Komisija je na podlagi člena 19 Uredbe (EU) 2021/241 in v skladu s smernicami za ocenjevanje iz Priloge V k navedeni uredbi ocenila ustreznost, uspešnost, učinkovitost in skladnost načrta za okrevanje in odpornost. Svet je 13. julija 2021 sprejel Izvedbeni sklep o odobritvi ocene načrta za okrevanje in odpornost za Latvijo ([9]), ki je bil spremenjen 8. decembra 2023 na podlagi člena 18(2) Uredbe (EU) 2021/241 zaradi posodobitve najvišjega finančnega prispevka za nepovratno finančno podporo in vključitve poglavja REPowerEU ([10]). Izplačilo obrokov je pogojeno s sprejetjem sklepa Komisije v skladu s členom 24(5) Uredbe (EU) 2021/241, ki ugotavlja, da je Latvija zadovoljivo izpolnila ustrezne mejnike in cilje, določene v Izvedbenem sklepu Sveta. Zadovoljiva izpolnitev temelji na predpostavki, da doseženi predhodni mejniki in cilji niso bili izničeni.

(8) Latvija je 14. maja 2024 predložila nacionalni reformni program za leto 2024, 30. aprila 2024 pa program stabilnosti za leto 2024 v skladu s členom 4(1) Uredbe (ES) št. 1466/97 ([11]).

(9) Komisija je 19. junija 2024 objavila poročilo o državi za Latvijo za leto 2024. V njem je ocenila napredek Latvije pri izvajanju zadevnih specifičnih priporočil za državo, ki jih je Svet sprejel med letoma 2019 in 2023, ter izvajanje načrta za okrevanje in odpornost v Latviji. Na podlagi te analize so bile v poročilu o državi opredeljene vrzeli v zvezi z izzivi, ki jih načrt za okrevanje in odpornost ne obravnava ali jih obravnava le delno, kot tudi novimi in nastajajočimi izzivi. V njem je bil ocenjen tudi napredek Latvije pri izvajanju evropskega stebra socialnih pravic, pa tudi pri doseganju krovnih ciljev Unije glede zaposlovanja, spretnosti in zmanjševanja revščine ter ciljev trajnostnega razvoja Združenih narodov.

(10) Na podlagi podatkov, ki jih je potrdil Eurostat, se je primanjkljaj sektorja država v Latviji zmanjšal s 4,6 % BDP v letu 2022 na 2,2 % v letu 2023, dolg sektorja država pa se je povečal z 41,8 % BDP konec leta 2022 na 43,6 % konec leta 2023.

(11) Svet je 12. julija 2022 Latviji priporočil ([12]), naj ukrepa tako, da v letu 2023 zagotovi, da bo rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov v skladu s splošno nevtralno naravnanostjo fiskalne politike ([13]), ob upoštevanju nadaljnje začasne in ciljno usmerjene podpore gospodinjstvom in podjetjem, ki so najbolj ranljiva za povišanja cen energije, ter ljudem, ki bežijo iz Ukrajine. Latviji je bilo priporočeno, naj bo pripravljena prilagoditi trenutno porabo spreminjajočim se razmeram. Latviji je bilo priporočeno tudi, naj razširi javne naložbe za zeleni in digitalni prehod ter energetsko varnost, ob upoštevanju pobude REPowerEU, med drugim tudi z uporabo Mehanizma in drugih skladov Unije. Po ocenah Komisije je bila fiskalna naravnanost ([14]) v letu 2023 v razmerah visoke inflacije ekspanzivna in je znašala 0,5 % BDP. Rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov (brez

([9]) ST 10157/21 INIT; ST 10157 ADD 1.

([10]) Izvedbeni sklep Sveta z dne 8. decembra 2023 o spremembi Izvedbenega sklepa z dne 13. julija 2021 o odobritvi ocene načrta za okrevanje in odpornost za Latvijo (ST 15569/23; ST 15569/23 ADD 1).

([11]) Uredba Sveta (ES) št. 1466/97 z dne 7. julija 1997 o okrepitvi nadzora nad proračunskim stanjem ter o nadzoru in usklajevanju gospodarskih politik (UL L 209, 2.8.1997, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1466/oj).

([12]) Priporočilo Sveta z dne 12. julija 2022 v zvezi z nacionalnim reformnim programom Latvije za leto 2022 in mnenje Sveta o programu stabilnosti Latvije za leto 2022 (UL C 334, 1.9.2022, str. 112).

([13]) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 je srednjeročna rast potencialnega proizvoda Latvije v letu 2023, ki se uporablja za merjenje fiskalne naravnanosti, na podlagi 10-letne povprečne realne stopnje potencialne rasti in deflatorja BDP za leto 2023 nominalno ocenjena na 7,6 %.

([14]) Fiskalna naravnanost je opredeljena kot merilo spremembe osnovnega proračunskega položaja sektorja država na letni ravni. Cilj te naravnanosti je oceniti gospodarsko spodbudo, ki izhaja iz fiskalnih politik, tako tistih, ki se financirajo na nacionalni ravni, kot tistih, ki se financirajo iz proračuna Unije. Fiskalna naravnanost se meri kot razlika med (i) srednjeročno potencialno rastjo in (ii) spremembo primarnih odhodkov brez diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov (in brez začasnih izrednih ukrepov, povezanih s krizo zaradi COVID-19), vključno z odhodki, ki se financirajo z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) v okviru Mehanizma in drugih skladov Unije.

diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov) v letu 2023 je imela ekspanziven učinek na fiskalno naravnanost v višini 1,1 % BDP. To vključuje za 0,4 % BDP nižje stroške ciljno usmerjenih izrednih podpornih ukrepov za gospodinjstva in podjetja, ki so najbolj ranljiva za zvišanje cen energije. Ekspanzivni učinek nacionalno financiranih očiščenih tekočih primarnih odhodkov v letu 2023 zato ni bil posledica ciljno usmerjene podpore gospodinjstvom in podjetjem, ki so najbolj ranljiva za zvišanje cen energije. Ekspanzivna rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov (brez diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov) je bila posledica povišanja plač v javnem sektorju ter socialnih prejemkov in nadomestil. Predvidena rast nacionalno financiranih tekočih primarnih odhodkov leta 2023 ni bila v skladu s priporočilom Sveta z dne 12. julija 2022. Odhodki, ki se financirajo z nepovratnimi sredstvi iz Mehanizma in drugih skladov Unije, so v letu 2023 znašali 1,5 % BDP. Nacionalno financirane naložbe so v letu 2023 znašale 3,3 % BDP, kar pomeni zmanjšanje za 0,1 odstotne točke na letni ravni v primerjavi z letom 2022. Latvija je dodatne naložbe financirala iz Mehanizma in drugih skladov Unije. Financirala je javne naložbe za zeleni in digitalni prehod ter energetsko varnost, kot so nakup električnih vozil za javni prevoz, izboljšanje energetske učinkovitosti večstanovanjskih stavb in poslovnih nepremičnin, posodobitev omrežij za prenos in distribucijo električne energije, centralizacija upravljanja digitalnih platform in sistemov v javnem sektorju, razvoj digitalnih spretnosti in digitalizacija postopkov pri poslovnih dejavnostih, razvoj širokopasovne infrastrukture ter spodbujanje digitalizacije v izobraževalnem sektorju. Te javne naložbe se pretežno financirajo iz Mehanizma in drugih skladov Unije.

(12) Makroekonomski scenarij, na katerem temeljijo proračunske projekcije, v programu stabilnosti za leto 2024 predvideva realno rast BDP v višini 1,4 % v letu 2024 in 2,9 % v letu 2025, inflacija, merjena s harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin (HICP), pa naj bi v letu 2024 znašala 1,6 % in v letu 2025 2,5 %. Glede na program stabilnosti za leto 2024 naj bi se primanjkljaj sektorja država ob veljavnih politikah ([15]) v letu 2024 povečal na 2,9 % BDP in v letu 2025 zmanjšal na 2,7 % BDP, medtem ko naj bi se dolg sektorja država kot odstotek BDP do konca leta 2024 povečal na 45,2 %, do konca leta 2025 pa na 46,3 %. Po letu 2025 naj bi se primanjkljaj sektorja država zmanjšal, in sicer na 2,2 % BDP v letu 2026, 2,0 % v letu 2027 in 1,7 % BDP v letu 2028. Za saldo sektorja država se tako načrtuje, da bo v obdobju, ki ga zajema program, ostal pod referenčno vrednostjo 3 % BDP iz Pogodbe. Po letu 2025 naj bi se dolg sektorja država kot odstotek BDP zmanjšal, in sicer na 46,2 % v letu 2026, se nato povečal na 48,8 % v letu 2027 in potem ponovno zmanjšal na 48,2 % v letu 2028.

(13) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi realni BDP zrasel za 1,7 % v letu 2024 in za 2,6 % v letu 2025, inflacija, merjena s HICP, pa naj bi znašala 1,6 % v letu 2024 in 2,0 % v letu 2025.

(14) V pomladanski napovedi Komisije 2024 je predviden javnofinančni primanjkljaj v višini 2,8 % BDP v letu 2024, medtem ko naj bi se dolg sektorja država kot odstotek BDP do konca leta 2024 povečal na 44,5 %. V letu 2024 se bo učinek popolne postopne odprave ukrepov, povezanih z energijo, do konca leta 2023 več kot izravnal z dodatnimi odhodki za povišanje plač v javnem sektorju za učitelje in upravo, zdravstveno varstvo in izobraževanje ter za dodatna plačila upokojencem. Razvoj tehnične infrastrukture na državni meji bo prispeval k povečanju odhodkov za javne naložbe. Pričakuje se, da se bodo prihodki zaradi uvedbe predplačil davka od dohodkov pravnih oseb v finančnem sektorju ter zaradi višjih stopenj za več trošarinskih izdelkov in višjih izplačil dividend s strani podjetij v državni lasti nekoliko povečali. Glede na ocene Komisije naj bi bila fiskalna naravnanost v letu 2024 ekspanzivna in naj bi znašala 0,9 % BDP.

(15) Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) iz Mehanizma v letu 2024 financirali odhodki v višini 1,6 % BDP v primerjavi z 0,4 % BDP v letu 2023. Odhodki, financirani z nepovratnimi sredstvi iz Mehanizma, bodo omogočili visokokakovostne naložbe in reforme za povečanje produktivnosti brez neposrednega učinka na saldo ali dolg sektorja država v Latviji.

(16) Svet je 14. julija 2023 Latviji priporočil ([16]), naj zagotovi preudarno fiskalno politiko, zlasti z omejitvijo nominalnega povečanja nacionalno financiranih neto primarnih odhodkov ([17]) v letu 2024 na največ 3,0 %. Države članice so bile pozvane, naj pri izvrševanju svojih proračunov za leto 2023 in pripravi osnutkov proračunskih načrtov za leto 2024

([15]) V programu stabilnosti za leto 2024 je navedeno, da naj bi bil v skladu z veljavnimi politikami proračunski primanjkljaj v letu 2025 za 0,5 odstotne točke višji od ciljnega primanjkljaja iz programa stabilnosti za leto 2024. Program stabilnosti za leto 2024 ne vsebuje podrobnosti o ukrepih politike, ki naj bi bili sprejeti za zagotovitev skladnosti s ciljnimi primanjkljaji.

([16]) Priporočilo Sveta z dne 14. julija 2023 v zvezi z nacionalnim reformnim programom Latvije za leto 2023 in mnenje Sveta o programu stabilnosti Latvije za leto 2023 (UL C 312, 1.9.2023, str. 125).

([17]) Očiščeni primarni odhodki so opredeljeni kot nacionalno financirani odhodki brez (i) diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, (ii) odhodkov za obresti, (iii) odhodkov za ciklično brezposelnost ter (iv) enkratnih in drugih začasnih ukrepov.

upoštevajo, da bo Komisija na podlagi podatkov o realizaciji za leto 2023 Svetu predlagala začetek postopkov v zvezi s čezmernim primanjkljajem, ki temeljijo na primanjkljaju. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se nacionalno financirani očiščeni primarni odhodki Latvije v letu 2024 povečali za 4,9 %, kar presega priporočeno najvišjo stopnjo rasti. Presežek nad priporočeno najvišjo stopnjo rasti nacionalno financiranih očiščenih primarnih odhodkov v letu 2024 ustreza 0,7 % BDP. Vendar so bili očiščeni primarni odhodki v letu 2023 nižji od pričakovanih v času priporočila Sveta z dne 14. julija 2023 (za 0,9 % BDP). Ker je bilo priporočilo za leto 2024 oblikovano kot stopnja rasti, se mora pri oceni skladnosti upoštevati tudi učinek osnove iz leta 2023. Če bi bili očiščeni primarni odhodki v letu 2023 enaki, kot je bilo pričakovano v času priporočila Sveta z dne 14. julija 2023, bi bila posledična stopnja rasti le-teh v letu 2024 od priporočene nižja za 0,2 % BDP. Na splošno se ocenjuje, da za nacionalno financirane očiščene primarne odhodke obstaja tveganje, da niso v celoti skladni s priporočilom Sveta.

(17) Poleg tega je Svet Latviji priporočil, naj ukrepa tako, da v letih 2023 in 2024 čim prej postopoma odpravi veljavne izredne energetske podporne ukrepe ter pri tem uporabi s tem povezane prihranke za zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja. Svet je Latviji nadalje priporočil, naj, če bodo zaradi ponovnih zvišanj cen energije potrebni novi ali nadaljnji podporni ukrepi, zagotovi, da bodo ti usmerjeni v zaščito ranljivih gospodinjstev in podjetij, da bodo fiskalno vzdržni in da bodo ohranili spodbude za varčevanje z energijo. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 so neto proračunski stroški ([18]) izrednih energetskih podpornih ukrepov ocenjeni na 1,0 % BDP v letu 2023 ter na 0,0 % BDP v letu 2024 in tudi v letu 2025. Če bi se povezani prihranki porabili za zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja, kot je priporočil Svet, bi te projekcije pomenile fiskalno prilagoditev v višini 1,0 % BDP v letu 2024, nacionalno financirani očiščeni primarni odhodki ([19]) pa bi imeli v navedenem letu restriktiven učinek na fiskalno naravnanost v višini 0,5 % BDP. Izredni energetski podporni ukrepi so bili v letih 2023 in 2024 postopoma odpravljeni. To je skladno s priporočilom Sveta. Vendar naj se s tem povezani prihranki ne bi v celoti uporabili za zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja. Pri tem obstaja tveganje za neskladnost s priporočilom Sveta.

(18) Svet je Latviji poleg tega priporočil, naj ohrani nacionalno financirane javne naložbe in zagotovi učinkovito črpanje nepovratnih sredstev iz Mehanizma in drugih skladov Unije, zlasti za spodbujanje zelenega in digitalnega prehoda. Glede na pomladansko napoved Komisije 2024 naj bi se nacionalno financirane javne naložbe s 3,3 % BDP v letu 2023 povečale na 3,4 % BDP v letu 2024. To je skladno s priporočilom Sveta.

(19) Na podlagi ukrepov politike, znanih na presečni datum napovedi, in ob predpostavki nespremenjene politike pomladanska napoved Komisije 2024 v letu 2025 predvideva javnofinančni primanjkljaj v višini 2,9 % BDP. Dolg sektorja država kot odstotek BDP naj bi se do konca leta 2025 povečal na 46,3 %. Povečanje deleža javnega dolga v BDP v letu 2025 je predvsem posledica pozitivne prilagoditve stanj in tokov ter javnofinančnega primanjkljaja.

(20) Davčni prihodki Latvije kot delež BDP ostajajo precej pod povprečjem Unije, kar omejuje financiranje javnih storitev, zlasti zdravstvenega varstva in socialne zaščite. Leta 2022 se je delež davčnih prihodkov zmanjšal na 30,3 % BDP (v primerjavi s 40,2 % BDP v Uniji), kar je najnižja raven v zadnjih treh letih. Na področjih obdavčitve, ki manj škodujejo rasti, zlasti pri kapitalu in premoženju, je Latvija še vedno pod povprečjem Unije. Prihodki od davka od dohodkov pravnih oseb se po izrazitem popravku navzdol, ki je sledil reformi iz leta 2018, postopoma ponovno povečujejo, še vedno pa ni bila sprejeta katastrska reforma obdavčitve premoženja, ki bi odražala trenutne tržne vrednosti, čeprav je delo za izboljšanje metodologije katastrskega vrednotenja v teku. Razmeroma nizki prihodki od obdavčitve dela kljub razmeroma visokim davčnim stopnjam kažejo, da obstaja potencial za povečanje prihodkov od davkov na delo. To zahteva stalna prizadevanja za izboljšanje izpolnjevanja davčnih obveznosti in preusmeritev gospodarske aktivnosti s sive ekonomije na uradno gospodarstvo. Hkrati sta pa revščina in dohodkovna neenakost v Latviji še vedno visoki. Med državami članicami Unije ima Latvija enega najvišjih deležev ljudi, ki jim grozita revščina in socialna izključenost, eno najvišjih tveganj revščine med starejšimi ter pokojnine, ki so glede na plače med najnižjimi v Uniji. Poleg tega ostaja dohodkovna neenakost precej nad povprečjem Unije. Razlike v socialni podpori na občinski ravni, slaba kakovost obstoječih socialnih stanovanj in njihova omejena razpoložljivost ter velike socialno-ekonomske razlike med regijami še naprej predstavljajo izzive za socialno vključenost in trg dela. Javnofinančni odhodki za zdravstveno varstvo so v Latviji še vedno med najnižjimi v Uniji, kar vodi v visoko raven

([18]) Številka predstavlja raven letnih proračunskih stroškov navedenih ukrepov, vključno s prihodki in odhodki ter, kadar je ustrezno, brez prihodkov od davkov na nepričakovane dobičke dobaviteljev energije.

([19]) Ta učinek se meri kot sprememba primarnih odhodkov sektorja država brez (i) dodatnega proračunskega učinka diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, (ii) enkratnih odhodkov, (iii) odhodkov za ciklično brezposelnost ter (iv) odhodkov, ki se financirajo z nepovratno podporo (nepovratnimi sredstvi) iz Mehanizma in drugih skladov Unije, glede na srednjeročno (10-letno) povprečno potencialno nominalno stopnjo rasti BDP, izražena kot razmerje do nominalnega BDP.

neizpolnjenih potreb po zdravstvenem varstvu in slabe rezultate na področju zdravja. V zadnjih letih so se javnofinančni odhodki za zdravstveno varstvo in socialno podporo začasno povečali zaradi nujne pomoči ob pandemiji in drugih dodatnih ad hoc proračunskih dodelitev. Vendar je v proračunu za leto 2024 predvideno, da se bodo odhodki sektorja država za zdravstveno varstvo zmanjšali na raven iz leta 2020 (4,7 % BDP), odhodki za socialno zaščito pa bodo padli pod raven iz leta 2020 (predvidoma na 12,4 % BDP v letu 2024 v primerjavi s 13,3 % v letu 2020). V srednjeročnih načrtih je predvideno nadaljnje zmanjšanje javnofinančnih odhodkov za zdravstveno varstvo, ki naj bi v letu 2028 dosegli 4,1 % BDP, medtem ko naj bi se javnofinančni odhodki za socialno zaščito postopoma povečali in v letu 2028 dosegli 13,8 % BDP.

(21) Načrt za okrevanje in odpornost v skladu s členom 19(3), točka (b), Uredbe (EU) 2021/241 in merilom 2.2 iz Priloge V k navedeni uredbi vključuje obsežen nabor reform in naložb, ki se vzajemno krepijo in ki jih je treba izvesti do leta 2026. Te reforme in naložbe naj bi prispevale k učinkoviti obravnavi vseh ali znatnega dela izzivov, opredeljenih v zadevnih specifičnih priporočilih za državo. Glede na kratek časovni okvir je hitro nadaljevanje učinkovitega izvajanja načrta reform in naložb, vključno s poglavjem REPowerEU, bistveno, da bi Latvija z zelenim in digitalnim prehodom ter ob hkratnem zagotavljanju socialne pravičnosti povečala svojo dolgoročno konkurenčnost. Za izpolnitev zavez iz načrta za okrevanje in odpornost do avgusta 2026 je bistveno, da Latvija nadaljuje izvajanje reform in naložb. Sistematično vključevanje lokalnih in regionalnih organov, socialnih partnerjev, civilne družbe in drugih ustreznih deležnikov ostaja pomembno, da se zagotovi široko prevzemanje odgovornosti za uspešno izvajanje načrta za okrevanje in odpornost.

(22) Latvija mora v skladu s členom 18 Uredbe (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta ([20]) v okviru vmesnega pregleda programov kohezijske politike do marca 2025 pregledati vsak program, ki ga podpirajo Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Evropski socialni sklad plus (ESS+), Kohezijski sklad in Sklad za pravični prehod (SPP), pri čemer mora med drugim upoštevati izzive, opredeljene v ustreznih priporočilih za državo, sprejetih v letu 2024, ter svoj nacionalni energetski in podnebni načrt. Ta pregled je podlaga za dokončno dodelitev sredstev Unije, vključenih v vsak program. Latvija je sicer dosegla napredek pri izvajanju programov kohezijske politike in evropskega stebra socialnih pravic, vendar izzivi ostajajo, med glavnim mestom Riga in preostalim delom Latvije, zlasti regijo Latgale na vzhodu, pa še vedno obstajajo znatne regionalne razlike. Pospešitev izvajanja programov kohezijske politike je bistvenega pomena. Prednostne naloge, dogovorjene v programih kohezijske politike, so še vedno relevantne. Pomembno je podpirati sposobnost podjetij za inovacije in digitalizacijo, da se poveča produktivnost. Podpora ukrepom za energetsko učinkovitost v stavbah in podjetjih je še vedno ena od prednostnih nalog. Enako pomembno je zagotoviti pravočasen dostop do zdravstvenih storitev in infrastrukture ter socialnih storitev, vključno s socialnimi stanovanji, enakovredne kakovosti in nadaljevati prehod na neodvisno življenje in skupnostno oskrbo. Med prednostnimi nalogami so še vedno aktivacija, preusposabljanje in izpopolnjevanje brezposelnih ter spodbujanje udeležbe premalo zastopanih skupin na trgu dela. Še naprej bi bilo treba izboljševati kakovost in vključevalnost izobraževanja ter izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslih. V okviru vmesnega pregleda programov kohezijske politike je treba posebno pozornost nameniti obstoječim regionalnim razlikam in zagotavljanju ustrezne ravni naložb na področju materialne prikrajšanosti (vključno s hrano in materialno pomočjo). Latvija bi lahko uporabila tudi platformo za strateške tehnologije za Evropo, vzpostavljeno z Uredbo (EU) 2024/795 Evropskega parlamenta in Sveta ([21]), da bi podprla preoblikovanje industrije, s poudarkom na pametni energiji in energiji iz obnovljivih virov (npr. odobalne vetrne elektrarne), kjer obstaja zanimanje mednarodnih vlagateljev, ter na znanjsko intenzivnem biogospodarstvu in biotehnologiji.

(23) Poleg gospodarskih in socialnih izzivov, obravnavanih z načrtom za okrevanje in odpornost ter drugimi skladi Unije, se Latvija sooča z več dodatnimi izzivi, povezanimi s poslovnim okoljem, pomanjkanjem delovne sile in spretnosti ter prehodom na čisto energijo in zeleno gospodarstvo.

([20]) Uredba (EU) 2021/1060 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o določitvi skupnih določb o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu plus, Kohezijskem skladu, Skladu za pravični prehod in Evropskem skladu za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo ter finančnih pravil zanje in za Sklad za azil, migracije in vključevanje, Sklad za notranjo varnost in Instrument za finančno podporo za upravljanje meja in vizumsko politiko (UL L 231, 30.6.2021, str. 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj).

([21]) Uredba (EU) 2024/795 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. februarja 2024 o vzpostavitvi platforme za strateške tehnologije za Evropo (platforma STEP) in spremembi Direktive 2003/87/ES ter uredb (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) št. 1303/2013, (EU) št. 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 in (EU) 2021/241 (UL L, 2024/795, 29.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj).

(24) Poslovne naložbe v Latviji so s 14,9 % BDP v letu 2022 nekoliko pod ravnjo Estonije (16,5 % BDP) in nekoliko nad ravnjo Litve (13,1 % BDP). Vendar so ravni neto zasebnih naložb še vedno med najnižjimi v Uniji, saj so v zadnjih petih letih znašale 0,5 % v primerjavi s 3,5-odstotnim povprečjem Unije. Rezultati raziskave iz leta 2023 o naložbah, ki jo je pripravila Evropska investicijska banka, kažejo, da na zasebne naložbe vplivajo velika negotovost, pomanjkanje usposobljenega osebja in visoki stroški energije. Leta 2023 je 77 % latvijskih podjetij – eden najvišjih deležev v Uniji – menilo, da so predpisi v zvezi s poslovanjem dolgoročna ovira za naložbe. Poleg tega je posojanje bank šibko, kar je dodatna ovira za poslovne naložbe. Pri pridobivanju posojil imajo težave zlasti mala in srednja podjetja. To je delno posledica njihovega večjega kreditnega tveganja, pa tudi visokih stroškov kreditiranja, strogih zahtev glede zavarovanja s premoženjem in upravnega bremena. Bančni sektor je koncentriran, kar vodi v šibko konkurenco med bankami, to pa je eden od dejavnikov, ki povzročajo visoke obrestne mere. Nadaljnja prizadevanja za povečanje konkurence v bančnem sektorju, vključno z večjo preglednostjo obrestnih mer in drugih stroškov, povezanih s posojili, bi srednjeročno spodbujala posojilno dejavnost. Poleg tega bi lahko javne posojilne in jamstvene sheme za strateško pomembna naložbena področja, kot sta zeleni prehod in regionalni razvoj, povečale učinkovito konkurenco na bančnem trgu. Tudi povečanje razpoložljivosti drugih virov financiranja poleg bančnih bi bilo koristno za poslovne naložbe. Siva ekonomija je dolgotrajen problem poslovnega okolja, ki zavira naložbe, razvoj spretnosti in posledično tudi dolgoročno konkurenčnost. Po navedbah latvijskih poslovnih organizacij siva ekonomija izkrivlja konkurenco, podjetja pa spodbuja, da ostanejo majhna. Poleg tega so po mnenju latvijskih bank razširjenost sive ekonomije in šibke bilance stanja podjetij ključne ovire za večje posojanje podjetjem.

(25) V Latviji vedno bolj primanjkuje delovne sile in spretnosti. To skupaj z demografskimi izzivi in upadanjem delovno sposobnega prebivalstva predstavlja izziv za konkurenčnost države. Leta 2023 je bilo pomanjkanje delovne sile največje v sektorjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike (sektorji STEM), ki so zelo pomembni za povečanje produktivnosti, ter na področju zelenega in digitalnega prehoda. Do leta 2030 se največje pomanjkanje pričakuje v inženirstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu, naravoslovju, matematiki in informacijski tehnologiji. Poleg tega se Latvija še naprej sooča s pomanjkanjem na področju zdravstvenega varstva in socialne oskrbe. 91 % latvijskih podjetij – kar je nad povprečjem Unije, ki znaša 81 % – kot oviro za naložbe navaja pomanjkanje usposobljene delovne sile.Nizek delež diplomantov na področjih tehnologije, inženirstva in naravoslovja ter posledično pomanjkanje raziskovalcev na teh področjih je ena od glavnih ovir za okrepitev raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti Latvije, zlasti v zasebnem sektorju. Visokokakovostni sistemi izobraževanja in usposabljanja, usklajeni s spreminjajočimi se potrebami trga dela, dobro usmerjeni ukrepi za izpopolnjevanje in preusposabljanje ter boljši delovni pogoji so ključni za zmanjšanje pomanjkanja delovne sile in spretnosti, izboljšanje konkurenčnosti države ter spodbujanje digitalnega in zelenega prehoda. Z nedavnimi reformami sta poklicno izobraževanje in usposabljanje postala prožnejša in privlačnejša, vendar si je treba še naprej prizadevati za posodobitev in izboljšanje ponudbe usposabljanj. Da bi se sprostila neizkoriščena ponudba delovne sile, morajo biti ukrepi usposabljanja dostopni, tudi za nizko usposobljene delavce in na ravni vseh regij.

(26) Latvija ima enega najvišjih deležev energije iz obnovljivih virov v Uniji. To je mogoče pripisati predvsem proizvodnji električne energije v hidroelektrarnah in obsežni uporabi biomase, predvsem v sektorju ogrevanja. Mešanico obnovljivih virov energije v državi bi bilo mogoče nadalje diverzificirati. V Latviji se je v letih 2022 in 2023 povečala nameščena zmogljivost za sončno in vetrno energijo, vendar te zmogljivosti ostajajo precej pod ravnmi nameščenih zmogljivosti v Estoniji in Litvi. Da bi Latvija povečala svoj delež obnovljivih virov energije v končni porabi energije, bi bilo smiselno zlasti izkoriščati vetrno in sončno energijo ter povečati proizvodnjo iz teh virov. Kljub nekaterim omejenim ukrepom, načrtovanim v okviru nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost, so potrebna dodatna prizadevanja za odpravo preostalih ovir pri izdaji gradbenih dovoljenj ali namestitvi vetrnih in sončnih elektrarn. Poleg tega bi lahko Latvija sprejela nadaljnje ukrepe za spodbujanje prožnosti na strani povpraševanja, kot sta shranjevanje energije v lasti končnih odjemalcev ter sodelovanje pri distribuiranih virih energije in pri storitvah izravnave in prožnosti. Prav tako bi lahko jasno opredelila vloge nekaterih udeležencev na trgu energije, kot so agregatorji manjšega povpraševanja. Poleg tega vloge za dovoljenja za priključitev na omrežje za obrate za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov znatno presegajo razpoložljivo zmogljivost elektroenergetskega omrežja, zato je izdajanje novih dovoljenj od julija 2023 ustavljeno. To kaže, da bi bilo mogoče sprejeti nadaljnje regulativne ukrepe.

(27) Pospešiti je treba napredek Latvije v smeri krožnega gospodarstva, da bi dosegli cilje Unije na tem področju. Kazalniki trajnostne gospodarske rasti so pod povprečjem Unije, materialni odtis države pa narašča. Latvija je povprečno uspešna na področju ekoloških inovacij, za povečanje učinkovite rabe virov in konkurenčnosti pa bi ji koristila pospešitev izvajanja krožnih poslovnih modelov in spodbujanje naložb v ekološke inovacije. Latvija je

dosegla napredek pri sistemu ravnanja z odpadki, vendar še vedno več kot polovico svojih komunalnih odpadkov odlaga na odlagališča.

(28) Zaradi tesne medsebojne povezanosti gospodarstev držav članic euroobmočja in njihovega skupnega prispevka k delovanju ekonomske in monetarne unije je Svet leta 2024 priporočil, naj države članice euroobmočja sprejmejo ukrepe, tudi v okviru svojih načrtov za okrevanje in odpornost, da bi izvedle priporočilo o euroobmočju za leto 2024. Kar zadeva Latvijo, priporočila 1, 2, 3 in 4 prispevajo k izvajanju prvega, drugega, tretjega in četrtega priporočila iz priporočila o euroobmočju za leto 2024 –

PRIPOROČA, da Latvija v letih 2024 in 2025 ukrepa tako, da:

1. pravočasno predloži srednjeročni fiskalno-strukturni načrt; v skladu z zahtevami reformiranega Pakta za stabilnost in rast omeji rast očiščenih odhodkov ([22]) v letu 2025 na stopnjo, ki bo med drugim skladna z ohranitvijo primanjkljaja sektorja država pod referenčno vrednostjo 3 % BDP iz Pogodbe in ohranjanjem dolga sektorja država na preudarni ravni v srednjeročnem obdobju; razširi davčno osnovo, tudi pri kapitalu in premoženju, ter okrepi ustreznost zdravstvenega varstva in socialne zaščite;

2. nadaljuje hitro in učinkovito izvajanje načrta za okrevanje in odpornost, vključno s poglavjem REPowerEU, ter zagotovi dokončanje reform in naložb do avgusta 2026; pospeši izvajanje programov kohezijske politike; se v okviru vmesnega pregleda teh programov še naprej osredotoča na dogovorjene prednostne naloge in ukrepa za boljše obravnavanje vztrajnih regionalnih razlik in neenakosti, pri čemer upošteva priložnosti, ki jih ponuja pobuda za platformo za strateške tehnologije za Evropo za izboljšanje konkurenčnosti;

3. izboljša poslovno okolje z zmanjšanjem upravnega in regulativnega bremena za podjetja ter izboljšanjem dostopa do financiranja za mala in srednja podjetja, tudi prek javnih posojilnih in jamstvenih shem, namenjenih spodbujanju naložb strateškega pomena in povečanju konkurence na finančnih trgih; obravnava pomanjkanje delovne sile in spretnosti, zlasti pri STEM in drugih specializacijah, potrebnih za zeleni in digitalni prehod, pa tudi v socialnem sektorju in sektorju zdravstvenega varstva, med drugim s ciljno usmerjenim izpopolnjevanjem in preusposabljanjem ter boljšimi delovnimi pogoji;

4. pospeši uvajanje vetrne in sončne energije z izboljšanjem postopkov izdaje dovoljenj in spodbujanjem prožnosti na strani povpraševanja; spodbuja prehod na krožno gospodarstvo z ekološkimi inovacijami in praksami trajnostnega gospodarjenja z viri.

V Luxembourgu, 21. oktobra 2024

Za Svet

predsednik

NAGY I.

([22]) V skladu s členom 2, točka 2, Uredbe (EU) 2024/1263 „očiščeni odhodki“ pomenijo javnofinančne odhodke brez odhodkov za obresti, diskrecijskih ukrepov na strani prihodkov, odhodkov za programe Unije, ki so v celoti izravnani s prihodki iz skladov Unije, nacionalnih odhodkov za sofinanciranje programov, ki jih financira Unija, cikličnih elementov odhodkov za denarna nadomestila za brezposelnost ter enkratnih in drugih začasnih ukrepov.